

Kwaliteit

Verbeteraars 2012

Jenneke van Veen

Verbeterprijs

2012

winnaar
2012

Winnaar Jenneke van Veen-Verbeterprijs 2012

Het Beeldhorloge van gehandicaptenzorginstelling Talant is gekozen als beste kwaliteitsverbetering in de langdurige zorg.

Meer rust en zelfredzaamheid met het Beeldhorloge

Een piepje, of een trilling en op een schermpje van een horloge verschijnt een plaatje. Van de taxi, het eten, het maakt niet uit. Talant bedacht het Beeldhorloge: een instrument om cliënten zelfstandiger te laten functioneren. Met als gevolg: meer positiviteit in de ondersteuningsrelatie, een grotere zelfstandigheid van de cliënt en tijdswinst.

Nienke Bunt, een cliënt van Talant, heeft moeite met het begrip tijd. Geen probleem toen Nienke nog thuis woonde, maar toen ze zelfstandig ging wonen, werd het lastiger. Vader Ben Bunt: 'Nienke belde steeds naar huis: Wanneer ga ik eten? Moet ik al bijna naar mijn werk? Op een gegeven moment begon ze zelfs 's nachts te bellen.' En dat was het moment waarop vader Bunt besloot: hier moet een oplossing voor komen. Nienke moet zelf kunnen begrijpen welk moment van de dag het is en wat ze gaat doen. 'Eerst dacht ik nog: het moet iets op haar kamer worden. Een projector met plaatjes of zo. Maar dat helpt haar alleen als ze thuis is.' Samen met Talant, internetbedrijf

Snakeware, producent Timer BV en een paar studenten ging hij aan het werk. En nu, negen jaar later, is het er: het Beeldhorloge. Binnenkort dragen ruim vijftig cliënten het horloge en de bedoeling is dat dit aantal binnen een jaar groeit naar 500.

Het principe van het Beeldhorloge is eenvoudig: via een website kan een agenda gevuld worden: 8.00 uur ontbijten, 10.00 uur therapeut, enzovoort. Bij alle agenda-items kunnen de cliënt en zijn begeleider of familielid samen plaatjes zoeken. Uit de database met meer dan 1000 picto's, of een foto van bijvoorbeeld vader, moeder of het werk. Ook kan er, voor de cliënten die kunnen lezen, tekst toegevoegd worden. Het Beeldhorloge houdt via een mobiele verbinding contact met de website en geeft een signaal zodra het tijd is voor een activiteit. Het plaatje verschijnt in beeld en het horloge begint te trillen. Bovendien kan er een zandloperfunctie ingesteld worden. Zodat een cliënt niet alleen ziet wanneer iets is, maar ook hoe lang het nog duurt voordat het begint.

Positief voor de relatie

Akke Bosma van producent Timer BV: 'Het Beeldhorloge is geschikt voor een brede doelgroep. We dachten in eerste instantie dat het vooral handig was voor mensen die niet kunnen klok kijken, maar het bleek ook te werken voor mensen met autisme die moeite hebben met het structureren van tijd, of voor mensen met dementie die niet zo goed kunnen onthouden wanneer ze hun medicijnen moeten innemen. Het vergroot de zelfredzaamheid en werkt positief op de relatie tussen de cliënt en de begeleider.'

[Lees verder op pagina 2](#)

De Jenneke van Veen-Verbeterprijs 2012

VGN, ActiZ, Platform VG en LOC Zeggenschap in Zorg zijn de initiatiefnemers van de Jenneke van Veen-Verbeterprijs. Met deze jaarlijkse prijs willen zij kwaliteitsverbetering in de langdurige zorg stimuleren en belonen, en de successen ervan onder de aandacht brengen. Tot 2011 was Jenneke van Veen hoofdinspecteur verpleging en chronische zorg van de IGZ en onder andere voorzitter van de stuurgroepen Kwaliteitskader in de VVT- en gehandicaptensector. Bij haar afscheid hebben VGN, ActiZ, Platform VG en LOC, als blijk van waardering voor haar inzet voor de kwaliteitsverbetering van de zorg, de Jenneke van Veen -Verbeterprijs in het leven geroepen. De prijs wordt afwisselend in de sector verpleging, verzorging en thuiszorg en de gehandicaptenzorg uitgereikt.

Vervolg van pagina 1

Winnaar Jenneke van Veen-Verbeterprijs 2012, het Beeldhorloge van Talant

Dat herkent begeleider Brand Joker: 'Ren Hofman werkt bij mij op de dagbesteding en vroeg steeds, wanneer ga ik dit doen, wanneer ga ik dat doen? Kwam hij binnen, wilde hij meteen koffie zetten. Terwijl dat echt nog wel even duurde. Natuurlijk geef je steeds antwoord, maar soms moet je oppassen dat je niet reageert met: dat heb ik je net toch al gezegd. Door het Beeldhorloge plant René zelf zijn tijd en kan ik hem veel meer complimenten geven.'

Begeleider Grietje van het Klooster is het daar mee eens. 'Bij ons op de woning waren we best veel tijd kwijt met het ochtendritueel. En dan vooral met het achter de broek aanzitten van cliënten. Opstaan, wassen, kleren aan. Wij liepen steeds de trap op en af. Kost tijd en bovendien is het vervelend voor cliënten die erg op hun rust gesteld zijn. Nu met het Beeldhorloge, hoeven wij ons er veel minder mee te bemoeien. Cliënten doen meer zelf, komen opgeruimd en met een goed humeur de keuken in 's morgens. Dan begint iedereen de dag zo anders.'

Ontwikkeltijd

Hoewel het Beeldhorloge een eenvoudige opzet heeft, duurde het ontwikkelen ervan lang: negen jaar. Bosma: 'We hebben in de tussentijd een aantal prototypes ontwikkeld en getest. Daarop kregen we allerlei commentaar: te groot, niet mooi, je ziet te duidelijk dat hij afwijkt van een normaal horloge, ik wil een andere kleur bandje. En steeds zetten we een stapje verder.'

Ook de ethische kant van het horloge kostte tijd. Zoals een van de cliënten het tijdens de ontwikkeling formuleerde: 'Nu ga jij voor mij bepalen wat ik ga doen. Ik ben toch geen robot?' Ben Bunt: 'Natuurlijk moet je samen overleggen en voorkomen dat je een cliënt manipuleert. Het beste dat je kunt doen als begeleider, is eerst zelf een poosje met het horloge rondlopen. Dan voel je wat het met je doet. Daarnaast is het belangrijk dat je hem niet meteen vol programmeert. Doe het stapje voor stapje. Zodat je kunt zien wat iemand prettig vindt en aankan.' ●

Beeldhorloge

- Wat** Beeldhorloge, een horloge met agendafunctie in plaatjes, foto's, picto's en tekst.
- Waarom** Om de zelfstandigheid te vergroten.
- Voor wie** Cliënten die niet kunnen klok kijken of behoefte hebben aan een duidelijke dagstructuur.
- Kosten** Het Beeldhorloge van Talant kost 279 euro. Cliënten krijgen hem kosteloos in bruikleen.
- Belangrijk** De website van het Beeldhorloge is met een login te benaderen, ouders en verwanten kunnen daardoor meekijken. Het is belangrijk teams te betrekken bij de invoering, omdat er soms koudwatervrees is.

Stichting Prisma

Spelothek De Piramide: voor cliënten door cliënten

Wat doe je als je constateert dat cliënten veelal dezelfde spellen doen, maar als je geen middelen hebt om nieuw spel materiaal aan te schaffen? Een activiteitscentrum van Stichting Prisma in Biezenmortel kampte met deze vraag en kwam met een pragmatische en naar eigen zeggen simpele oplossing. De gehandicaptenzorginstelling verzamelde het spel materiaal van al haar activiteitscentra en bundelde dat op een plek om het van daar uit te lenen. Een spelothek was geboren. Gerund door cliënten.

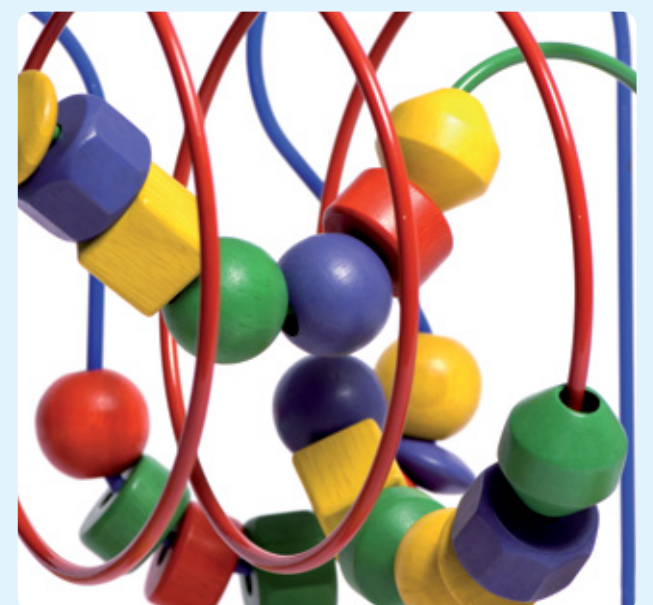
Cliënten plukten er meteen de vruchten van, want hun spelaanbod was ineens veel gevarieerder. En tegelijkertijd bood de spelothek een zinvolle dagbesteding voor hen.

Spelmateriaal voor alle doelgroepen

Stichting Prisma besloot al snel om haar plan uit te werken; een grotere spelothek waarin spel materiaal niet alleen wordt uitgeleend aan activiteitscentra, maar waar alle woonvoorzieningen van de gehandicapteninstelling gebruik van kunnen maken.

Inmiddels heeft de gehandicaptenzorginstelling nieuw spel materiaal aangeschaft, afgestemd op verschillende doelgroepen. Bijvoorbeeld sensorische spellen voor kinderen met een ernstige meervoudige beperking, waarbij hun zintuigen worden geprikkeld. Maar ook spel materiaal voor mensen met een lichte verstandelijke beperking, zoals een iPad, Wii, snookertafel en spel materiaal voor buiten. Voor volwassenen met autisme zijn er bijvoorbeeld insteekwerkjes en puzzels.

Stichting Prisma is van plan om in de toekomst de spelothek beschikbaar te stellen voor inwoners van Biezenmortel en omliggende dorpen.

Meer weten? Kijk op www.prismanet.nl of bel naar de spelothek, 013-51 18 600.

Nominatie Jenneke van Veen-Verbeterprijs 2012, Abrona

Geen leven lang vanillevla met instrument KEN MIJ

Hoe zorg je ervoor dat ook cliënten die niet goed kunnen communiceren, duidelijk kunnen maken wat ze belangrijk vinden in hun dagelijks leven? En zo invloed hebben op hun eigen zorg? Daarvoor bedacht Abrona KEN MIJ, een manier van werken die resulteert in een boekje en een poster.

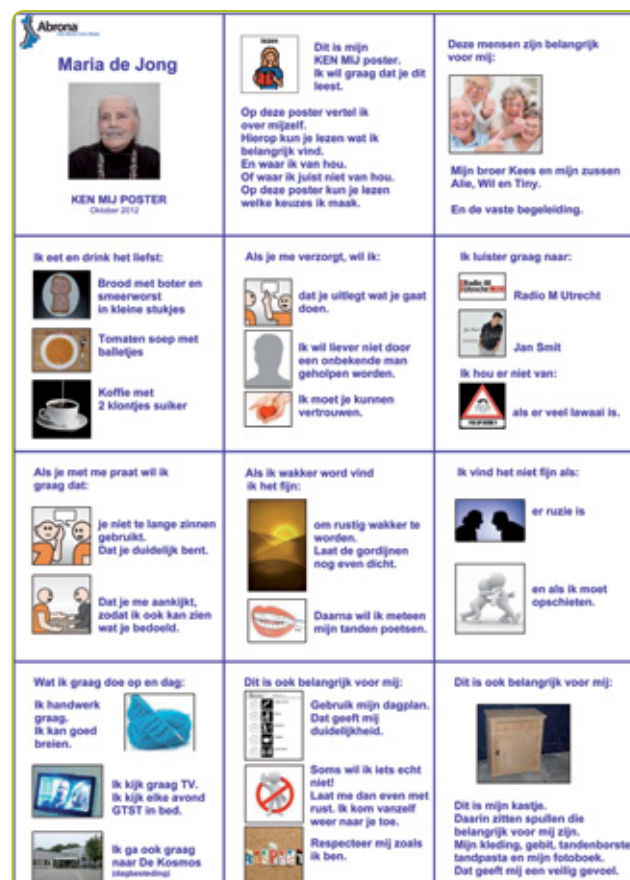
Mevrouw S, een cliënt die anoniem wil blijven, is 97 jaar en drinkt haar koffie graag met veel melk en twee zoetjes. Ze draagt het liefst geitenwollen sokken, want die houden haar benen lekker warm. En o ja, ze vindt het prettig als je haar handen vasthoudt als je met haar praat. Het klinkt als voor de handliggende informatie, maar dat is het niet. Mevrouw S. kan niet of nauwelijks praten en in haar zorgplan zijn deze gegevens niet opgenomen. Ze staan wél in het boekje KEN MIJ, dat mevrouw S. in een tasje achter haar rolstoel overal mee naartoe neemt. Ontmoet ze mensen, zijn er flexwerkers in haar woning? Dan pakt ze haar boekje en laat het zien. Het boekje telt een pagina of twintig en heeft een eenvoudige opzet: een fotomapje van 10 bij 15 centimeter waarin afbeeldingen van de voorkeuren geschoven zijn. Niet alleen over de koffie en de sokken, maar over van alles. Van de mensen die mevrouw S. belangrijk vindt tot waar ze graag naar luistert, waar ze niet van houdt en hoe ze het ochtendritueel het liefst voor zich ziet.

Inspireren en dichtbij de cliënt staan

KEN MIJ is een project van Abrona, geïnitieerd door de afdeling Abrona Medezeggenschap. Deze afdeling ondersteunt cliënten bij het vormgeven van medezeggenschap en het ontwikkelen van empowerment. Janneke Geerse: 'De afgelopen jaren hebben we op ruim 80 procent van onze locaties collectieve medezeggenschap ingericht in de vorm van cliëntenraden en huiskameroverleggen, waar cliënten konden meedenken over de zorg en ondersteuning op hun woning. We ontdekten dat er altijd een groep overblijft waar zo'n collectieve

werkvorm niet haalbaar is. En toen zijn we gaan nadenken over een alternatief.' Dat alternatief moest voldoen aan twee voorwaarden: allereerst moest het dichtbij de cliënten staan en bovendien moest het inspireren. Het instrument werd KEN MIJ. Het wordt uitgevoerd in vier stappen. Allereerst wordt er aan de hand van een vragenlijst input verzameld over de voorkeuren van een cliënt. Wat eet hij of zij het liefst, wat vindt hij belangrijk? Deze lijst wordt doorgenomen met natuurlijk de cliënt zelf, maar

ook met begeleiders en verwanten. Vervolgens worden de resultaten van de lijst verwerkt in een boekje en een poster. Het boekje kan de cliënt altijd meenemen, de poster hangt op zijn of haar kamer. De derde stap is het implementeren ervan: begeleiders en verwanten gaan daadwerkelijk aan de slag met de voorkeuren uit het boekje. Ten slotte wordt KEN MIJ na twee maanden en na een jaar geëvalueerd, om er zo voor te zorgen dat KEN MIJ ook blijft aansluiten bij de cliënt als zijn of haar voorkeuren veranderen.

Stof tot praten

KEN MIJ heeft een aantal voordelen. Lijsbeth Kes, coach medezeggenschap cliënten: 'Het eerste voordeel zit al in het proces naar het boekje toe. We praten met verschillende mensen en ontdekken soms verschillen. Dat een cliënt thuis zijn koffie zwart drinkt bijvoorbeeld en op de groep met melk. Dan gaan we doorvragen. Hoe zit dit? En we gaan met de cliënt zelf aan de slag: waar hou je van? Als het boekje en de poster eenmaal af zijn, worden de voordelen ook in de praktijk merkbaar. Begeleider Jetty Knoop: 'Het sluipt er zo snel in dat je denkt: we kennen die cliënt wel, dus we doen het even zus of zo. Door KEN MIJ worden we echt wakker geschud. De zorg wordt op deze manier veel persoonlijker. En de kwaliteit ervan wordt hoger.' Ten slotte wordt er meer gepraat met de cliënten dankzij de poster en het boekje. Janneke Geerse: 'Niet iedereen weet waar hij het over moet hebben als je iemand met een communicatieve beperking tegenkomt. Het boekje geeft stof tot praten. Het boekje helpt daarbij.'

Het succes van KEN MIJ wordt bepaald door een aantal factoren. Zo is er de eenvoud van het instrument: goedkoop, gemakkelijk te produceren én te veranderen. Bovendien wordt het aangestuurd door een aparte afdeling met kennis en kunde, die doorvraagt als dat nodig is en die het uitvoerende werk van het produceren van het boekje uit de handen van de begeleiders neemt. En, misschien nog wel de belangrijkste, de inhoud van KEN MIJ staat heel dicht bij het dagelijkse werk van begeleiders. Edwin Surtel, teamleider: 'Bij veel plannen beginnen begeleiders te zuchten. Wéér wat erbij. Bij KEN MIJ waren de reacties direct positief. Hier konden begeleiders direct mee aan de slag om de zorg te verbeteren. En dat wil iedereen.' ●

KEN MIJ

Wat	KEN MIJ, een instrument dat cliënten ondersteunt bij het communiceren over hun wensen en keuzes.
Waarom	Om de zeggenschap en kwaliteit van zorg te vergroten.
Voor wie	Cliënten die zich moeilijk uiten, verbaal of non-verbaal.
Kosten	Minder dan tien euro voor het boekje en de poster.
Belangrijk	Het helpt als het project wordt gedragen door een onafhankelijke afdeling met expertise. Evaluatie en regelmatige bijstelling is nodig om aansluiting bij de cliënt te blijven garanderen.

**Nominatie Jenneke van Veen-
Verbeterprijs 2012, Cavent**

Met de BuzzBuddy veilig en zelfstandig op stap

Hoe zorgen we ervoor dat onze cliënten keuzevrijheid houden als er straks minder geld is voor vervoerskosten? Met die vraag ging Cavent aan de slag. Resultaat: de BuzzBuddy, een gps-gestuurd systeem waarmee je cliënten op afstand kunt volgen én met hen kunt praten.

Evert houdt van tractors. Logisch ook, want hij bracht zijn jeugd door op een agrarisch bedrijf. Evert heeft een verstandelijke beperking. Hij kan veel, maar vindt het lastig om met andere mensen te praten. Daarom woont hij bij Cavent in Mookhoek. En hij werkt een kilometer of vijf verderop op een zorgboerderij van Humanitas in Strijensas. Die zorgboerderij vond hij leuker dan die bij zijn woonvoorziening. Tot voor kort reisde Evert op en neer met de taxi. En zo zegt Cavent-directeur Jan Windey: 'We hebben nooit het idee gehad dat hij zelfstandig zou kunnen reizen.' Nu fietst Evert alleen naar zijn werk, met in zijn jaszak de BuzzBuddy.

Volgen via de computer

De BuzzBuddy ziet eruit als een eenvoudige afstandbediening voor een airco of een zonnescherm. Het apparaatje heeft geen aan-en-uitknop, alleen een alarmknop, waarmee Evert direct verbinding kan maken met zijn woning als er iets is, en waarmee hij zijn moeder of iemand anders kan bellen. Het bijzondere van de BuzzBuddy is het gps-systeem, waarmee het is uitgerust. Daardoor kunnen de begeleiders van Evert hem via een computerscherm volgen als hij van de woning naar de zorgboerderij fietst. Staat hij te lang stil om naar de tractors te kijken? Of wijkt hij af van de route? Dan kunnen de begeleiders de BuzzBuddy 'openzetten' en meeluisteren wat er gebeurt. Windey: 'We hebben met de BuzzBuddy eigenlijk drie vliegen in één klap geslagen: de drempel naar openbaar vervoer en zelfstandig vervoer wordt lager voor cliënten, hun bewegingsvrijheid en zelfstandigheid wordt groter én we besparen kosten.' En dat gaat best om grote bedragen. In het geval van Evert kostte het taxivervoer ruim 450 euro per maand en de fiets, inclusief de BuzzBuddy ongewoon 300 euro per jaar.

Openbaar vervoer, fiets en lopend

De BuzzBuddy is eigenlijk bedacht om cliënten veilig met het openbaar vervoer te laten gaan. Het was de moeder van Evert, die vond dat het ook geschikt zou zijn om haar zoon te laten fietsen. Want zo redeneerde ze: hij krijgt veel te weinig beweging, hij wordt stijf. En bovendien: hij kan het best. En dat blijkt. Moeder Trees: 'Evert is veel soepeler en er is nog een voordeel: hij vertelt veel meer over wat hij meemaakt onderweg. Hij is laatst zelfs een stukje samen met een collega van de zorgboerderij gefietst. Ik heb er geen buikpijn van hoor. Hij wordt gewoon goed gevolgd.' Windey: 'Natuurlijk moeten we accepteren dat er ooit iets mis kan gaan, maar dat geldt ook als cliënten met de taxi gaan.'

Innovatie uit bedrijfsleven

Windey kwam op het idee van de BuzzBuddy via een vriend die bij TNT verantwoordelijk is voor het Track and Tracesysteem. Windey: 'We hebben hier in huis daarna uitgebreid nagedacht over de vraag: wat voor soort apparaatje moet het zijn? Niet te veel knopjes, en het liefst ook niet te hip. Als het te veel lijkt op een smartphone, wordt hij diefstalgevoeliger. Verder hebben we een trainingsprogramma opgezet, waarin we de cliënten stapje voor stapje leren zelfstandig te reizen. Het aardige is dat juist het volgen, inluisteren en praten ervoor zorgt dat er veel meer voordelen zijn dan we in eerste instantie dachten. Zo hebben we bijvoorbeeld een meisje met loverboyproblematiek, dat niet arriveerde bij haar ouders. Via de BuzzBuddy ontdekten we dat ze in een huis ergens in Nederland zat. De politie heeft hierop actie ondernomen. Dit meisje had de BuzzBuddy kunnen weggooien, maar dat heeft ze niet gedaan. Het gaf haarzelf waarschijnlijk ook een veilig gevoel.'

BuzzBuddy

Wat	BuzzBuddy, een gps-gestuurd apparaatje waarmee cliënten online gevolgd kunnen worden.
Waarom	Cliënten meer zelfstandigheid bieden tegen lagere kosten.
Voor wie	Bijna alle cliënten, als ze het zelf willen en aandurven.
Kosten	185 euro voor de aanschaf van het apparaat. Optioneel is een servicepakket met 24 uur service van een helpdesk via zorgriem. Dit gaat vanaf 30 euro per maand.
Belangrijk	Cliënten en ouders zijn sneller enthousiast dan personeel, en BuzzBuddy moet vanwege de privacygevoeligheid goed opgenomen worden in het zorgplan.

Dat geldt ook voor Danny. Hij heeft een licht verstandelijke beperking en kampte tot een aantal jaren geleden met hevige verslavingsproblemen. Hij kan prima zelfstandig met het openbaar vervoer reizen, maar durft het niet. Danny geeft aan: 'Ik ben dan bang dat ik onderweg een kronkel in mijn hoofd krijg, en de verkeerde mensen tegenkom en weer ga gebruiken. Ik vind het fijn dat ze me in de gaten kunnen houden. Een jaar geleden durfde ik mijn kamer niet uit, nu reis ik alweer alleen met de bus.' ●

Juryvoorzitter Jenneke van Veen

‘Er zijn prachtige initiatieven, nu gaat het om kennis delen’

Veel instellingen in de gehandicaptensector zijn bezig met het verbeteren van kwaliteit. Dat is goed nieuws, volgens juryvoorzitter Jenneke van Veen. De volgende uitdaging is de verbeteringen ook te delen. Binnen en buiten de sector.

‘Het mooie aan de beste drie inzendingen is dat ze uitgaan van de huidige situatie en de vraag: hoe kunnen we die verbeteren? Bovendien zijn ze alledrie gericht op het vergroten van regie en zelfstandigheid’, vertelt Jenneke van Veen. ‘Het Beeldhorloge van Talant omvat alle aspecten van het gewone dagelijkse leven: opstaan, eten, dagbesteding, afspraken. Dat al die aspecten ondersteund worden met het Beeldhorloge, heeft de doorslag gegeven bij het besluit Talant als winnaar aan te wijzen. Bovendien is het Beeldhorloge gemakkelijk te programmeren, ook door mantelzorgers, de infrastructuur is klaar en er hoeft geen zwaar beroep op de organisatie gedaan te worden. Mensen hebben hun eigen leven letterlijk om hun pols. Wat we ook hebben meegewogen, is de bruikbaarheid voor andere doelgroepen, bijvoorbeeld mensen met autisme of een lichte vorm van dementie. Ik heb zelf overigens niet meegestemd bij Talant, omdat ik in de Raad van Toezicht zit van de overkoepelende organisatie Alliade.’

Andere finalisten

‘Cavent heeft een prachtige technische voorziening toegepast voor mensen die ondersteund moeten worden bij hun mobiliteit. Via een gps-systeem kunnen ze gevolgd worden en de begeleiding kan in bellen bij de cliënt via de BuzzBuddy. Het zou natuurlijk hartstikke mooi zijn als Talant en Cavent elkaar zouden vinden, dat je een tracking systeem in het Beeldhorloge hebt.

We zijn ook erg onder de indruk van het project KEN MIJ van Abrona. Deze organisatie probeert iets te doen voor de moeilijke doelgroep: mensen die niet goed kunnen communiceren. Ze liepen er tegenaan dat deze cliënten steeds op dezelfde manier benaderd werden. De eenvoud van de oplossing is treffend. Ze hebben heel goed nagedacht over de vraag: hoe kom je achter wensen van de cliënt? Daarvoor zijn ze met familie en mantelzorgers gaan praten. Wat bovendien erg mooi is aan dit initiatief is dat de begeleiding het niet als iets

opgelegd ziet, maar iets waar ze blij mee zijn, de borging is dus heel positief.’

Overdragen van kwaliteit

‘Ik zie dat veel instellingen bezig zijn met kwaliteit. Dat is geweldig. De uitdaging is dat ze de kennis ook echt gaan delen. Want door kennis te delen, kun je kwaliteit overdragen. In het algemeen staat het leren van elkaar in de gehandicaptensector nog in de kinderschoenen. Het Kennisplein in de gehandicaptensector is een mooi voorbeeld van hoe het wel kan. Bovendien is het belangrijk dat je wetenschappelijk onderzoek laat doen naar verbeterinitiatieven. Dan bewijs je: dit werkt echt. En doorgeredeneerd: als je het niet gebruikt, doe je de cliënt onrecht. Ten slotte is het belangrijk dat bestuurders er nog meer bij betrokken worden. De ervaring laat zien dat de borging van een kwaliteitsverbetering veel beter gaat als bestuurders af en toe op de werkvloer zijn en vragen: welke beren zie je op de weg? En hoe kan ik die weghalen?’ ●

Jurylid Conny Kooijman

‘Het heeft pas zin als de cliënten er gelukkig van worden’

Conny Kooijman is directeur van Vereniging LFB, de belangenorganisatie van mensen met een beperking. Kooijman keek als lid van de jury in het bijzonder naar de vraag: vinden cliënten de kwaliteitsverbetering prettig en kunnen ze ermee omgaan?

sector in de loop van de tijd ook kwaliteitsverbeteringen gezien, die weer niet ingezonden waren.’

Passen de inzendingen bij jouw beeld van de sector?

‘Ik vind het nog knap. De sector loopt vast in financiën. Ik zie om me heen dat het steeds moeilijker wordt om de kwaliteit te kunnen bieden die nodig is. Er wordt bijvoorbeeld minder geld gestoken in sociale netwerken. En dat merk je meteen. Mijn vriendin wordt iedere dag gebeld door iemand

met een verstandelijke beperking die om een praatje verlegen zit. Die is gewoon eenzaam.’

Wat betekent dat voor de manier waarop jij de inzendingen beoordeeld hebt?

‘Dat het de zelfredzaamheid van mensen met een beperking vergroot. Dat vind ik echt belangrijk. Zeker nu er zo veel bezuinigd wordt. De eerste drie inzendingen hadden dat allemaal. Het was goed dat we bij die drie inzenders zijn gaan kijken. Want

Wat vond je van de ingezonden kwaliteitsverbeteringen?

‘Wisselend. Kijk, iedereen vindt zijn eigen idee natuurlijk uniek, maar ik zag ook echt wel inzendingen waarvan ik dacht: ‘Nou, dat is niet zo bijzonder hoor. Dat is al lang bekend of het lijkt heel erg op iets dat al bestaat.’ En andersom heb ik in de

Lees verder op pagina 6

vervolg van pagina 5

dan kun je de verschillen zien. De ene inzending heeft een heel groot effect voor minder mensen, bijvoorbeeld de BuzzBuddy, en met de andere kun je juist veel meer mensen bereiken, bijvoorbeeld het Beeldhorloge.'

Waar ben je kritisch op geweest?

'Dat cliënten de kwaliteitsverbetering echt prettig vinden en er ook mee kunnen omgaan. Er wordt van alles bedacht, maar het heeft pas zin als de

cliënten er ook gelukkig van worden. Daar heb ik bij onze jurybezoeken ook heel goed op gelet. Ik heb gesproken met cliënten en gevraagd of ze er iets aan hadden. En ik kijk goed naar hun gezichten. Zeker bij mensen die niet goed kunnen praten. Ik ontmoette bij Abrona bijvoorbeeld een mevrouw aan wie je kon zien dat ze trots was op het KEN MIJ-boekje dat helemaal over haar ging. Dat is mooi.' ●

In 2012 bestond de jury uit

- Jenneke van Veen (voorzitter),
- Joke de Vries (hoofdinspecteur Verpleging en langdurige zorg),
- Pieter Vos (voorzitter stuurgroep Verantwoorde zorg VVT),
- Martin Boekholdt (voorzitter stuurgroep Kwaliteit VG)
- Conny Kooijman, directeur LFB

Een kunstwerk voor de winnaar

Gehandicaptenzorginstelling Talant, winnaar van de Jenneke van Veen-Verbetterprijs 2012, ontvangt het kunstwerk 'Als thuis op de bank' van kunstenaar Filipe Alves. Het is gemaakt in het atelier van Kunstwerkplaats Cordaan in Amsterdam. In het atelier werken mensen met een verstandelijke beperking.

Meer weten? Kijk op www.kunstwerkplaats.nl.

Stichting Innoveren met Zorg

Overal snoezelen met de mobiele SnooZzzMob

Geen ruimte voor een uitgebreid ingerichte snoezel-kamer? Of niet altijd genoeg bezetting om een cliënt te verplaatsen naar een aparte snoezelkamer? Stichting Innoveren met Zorg (ImZ) heeft de oplossing: een mobiel snoezelapparaat: de zogeheten SnooZzzMob. Handig want snoezelen is nu mogelijk op iedere locatie en de cliënt kan hiermee in zijn vertrouwde omgeving blijven.

Snoezelen is een activiteit die de zintuigen stimuleert door middel van beeld, geluid, kleur en gevoelssensaties. Voor mensen met een ernstige of meervoudige beperking werkt dit stimulerend en rustgevend.

De SnooZzzMob ziet er uit als een zonnehemel en neemt weinig ruimte in beslag. Het apparaat is bij uitstek geschikt voor gebruik in een leefgroep. Niet alleen is het aansprekend voor cliënten, maar ook voor zorgprofessionals. Want zij kunnen snel anticiperen als de cliënt wil snoezelen, en er tege-

liktijd voor de andere cliënten zijn in de dezelfde ruimte. Iets wat met een aparte snoezelkamer niet mogelijk is.

De SnooZzzMob is ontstaan vanuit de behoefte van zorgprofessionals aan een snoezeleenheid die mobiel inzetbaar is. Het is ontwikkeld in nauwe samenwerking met zorgprofessionals van Zuidwester en Barry Emons, een aanbieder van

producten voor mensen met een beperking. Een eerste prototype is getest door cliënten. De ervaringen waren zo positief dat het snoezelapparaat eind 2012 op de markt wordt gebracht.

Meer weten? Neem contact op met Stichting Innoveren met Zorg, info@imz.nl of kijk bij de projecten op www.imz.nl. ●

ORO

Een multidisciplinair spreekuur voor kinderen en voor volwassenen

Gezondheidsproblemen komen voor onder alle lagen van de bevolking. Maar bij mensen met het Downsyndroom komen deze problemen vaker voor. Om dit eerder te signaleren en te voorkomen, richtte gehandicaptenzorginstelling ORO samen met het Elkerliek ziekenhuis in Helmond twee Downpoli's op: een voor kinderen tot 18 jaar en een voor volwassenen vanaf 18 jaar.

Iedere maand wordt een halve dag spreekuur gehouden volgens het carrouselmodel waarbij de cliënt op één dagdeel verschillende behandelaars bezoekt. Controles zijn gericht op bij bepaalde leeftijd voorkomende problematiek in relatie tot het Downsyndroom. Tijdens het bezoek wordt ook bloed afgenomen en na afloop wordt van het consult een multidisciplinair verslag gemaakt. Doorverwijzing naar andere specialismen is dan mogelijk.

De Downpoli's bestaan uit teams van diverse specialisten en deskundigen. Voor de kinderpoli zijn dat de kinderarts, KNO-arts, oogarts, fysio-

therapeut, logopediste, ergotherapeut, audioloog van het audiologisch centrum, pedagogisch consultant van ORO en een contactouder. Ook een bezoek aan het laboratorium maakt deel uit het spreekuur. De poli voor volwassenen bestaat uit een arts verstandelijk gehandicapten, gedragsdeskundige en diëtist van ORO, een KNO-arts en oogarts van het Elkerliek Ziekenhuis en ook hier wordt het laboratorium bezocht.

Door deze vorm van zorg worden gezondheidsproblemen eerder gesignaleerd of voorkomen. Een behandeling start sneller, waardoor op termijn de kwaliteit van leven verbetert. Dit is niet onbelang-

rijk gezien de toegenomen levensverwachting van mensen met het Downsyndroom.

Goed voorbeeld doet goed volgen. Dat blijkt wel uit het feit dat er de afgelopen jaren verschillende Downpoli's zijn opgezet volgens het 'Helmondse model'. Meer weten over de opzet van de Downpoli's? U vindt het projectplan op www.elkerliek.nl. Ook kunt u meer informatie opvragen via Peter Jansen, stafmedewerker Kindergeneeskunde Elkerliek ziekenhuis, transmuraal centrum Quartz, 0492-595 555. Of Chris Janssen, sectordirecteur Dienstencentrum en Kind- & Jeugdzorg ORO, 0492-530 053. ●

Vanboeijen en De Noorderbrug

Zeggenschap voor cliënten en medewerkers

Een goed leven voor cliënten, mooi werk voor medewerkers en gezonde financiën. Dat is waar gehandicaptenzorginstellingen Vanboeijen en De Noorderbrug naar streven met hun verbetertrajecten Regie op Locatie (Vanboeijen) en Regie vanuit Eigen Kracht (De Noorderbrug). Beide trajecten gaan uit van (meer) zeggenschap voor cliënten en hun netwerk, medewerkers en vrijwilligers.

Zeggenschap betekent voor beide instellingen niet alleen meepraten, maar ook meebeslissen. Beslissen over de dingen die cliënten belangrijk vinden in hun leven, het werk van medewerkers mooier maakt en past binnen de kaders van de organisatie.

Lean-methode

Beide gehandicaptenzorginstellingen werken in dit verbetertraject volgens de zogeheten Lean-methodiek die specifiek op maat is gemaakt voor de langdurige zorg. Het is een manier van werken waarbij iedereen zich erop richt om alleen datgene te doen wat waarde toevoegt voor de klant en waarbij verspillingen worden voorkomen. Daarnaast wordt een appel gedaan op de 'eigen kracht' van alle betrokkenen. Voorbeeldgedrag en met elkaar willen leren is essentieel. En dat raakt

iedereen in de organisatie, van medewerker tot bestuurder.

Iedere locatie ging van start met eigen verbeterthema's met ondersteuning van een procesbegeleider; een medewerker van de instelling die hier speciaal voor opgeleid is. Tijdens het gehele verbetertraject zijn cliënten en/of hun verwanten ook steeds betrokken.

Verbeterthema's

Een greep uit de thema's waar de verschillende locaties mee aan de slag gingen: het zorgplanproces verbeteren, een schoonmaakplan afgestemd op de wensen van cliënten, verwanten en medewerkers, een herontwerp van het kook- en boodschappen-

proces, een rooster op maat waarin de vraag van de cliënten en het persoon wordt gewaardborgd.

Vanboeijen en De Noorderbrug zijn erg te spreken over hun verbetertraject, omdat het zowel de harde als de zachte kant van veranderen raakt. Er is aandacht voor besturing en proces, maar ook voor houding en gedrag.

Tijdens de verbetertrajecten deelden Vanboeijen en De Noorderbrug hun kennis en ervaringen. Bent u benieuwd naar de ervaringen? Ga dan naar de website van Lean in de zorg (LidZ) en word lid van het netwerk: www.lidz.nl. Of kijk op www.vanboeijen.nl en www.noorderbrug.nl. ●

Esdégé-Reigersdaal

Zorgconsulent palliatieve zorg: 'Meeleven met sterven'

Stervenservaring, wie heeft dat nou? Je sterft zelf één keer en hoe vaak maak je mee dat een cliënt overlijdt? "Het is overweldigend wat er dan op je afkomt," aldus een cliëntbegeleidster die het te verwerken kreeg. Wie wijst je de weg als die doodloopt? Esdégé-Reigersdaal riep de functie 'zorgconsulent palliatieve zorg' in het leven.

Voor de zorgconsulent kan palliatieve zorg al beginnen bij de eerste ziekteverschijnselen. Bij een 'nietpluisgevoel'. Of als een begeleidster vermoedt dat de laatste fase nabij is en er geen raad mee weet. Of denkt er alleen voor te staan. Ondersteuning van een opgeleide en ervaren consulent biedt haar de mogelijkheid in de laatste levensfase professionele ondersteuning te bieden, die de regievoering bij de cliënt laat. De zorgconsulent palliatieve zorg begeleidt en adviseert omtrent medicatie, voeding, familie, relaties en levensover-

tuiging van de cliënt. Waar wil deze sterven? Wie zijn daarbij? Blijven we medisch ingrijpen? Meeleven met sterven, is aangrijpend. De zorgconsulent stelt begeleidsters in staat om in alle emotionele hectiek zowel het bos als de bomen te zien. Oog voor een evenwicht tussen betrokkenheid en professionaliteit hoort daarbij.

Voor het raadplegen van de zorgconsulent palliatieve zorg hoeft er niet eerst iemand op sterven te liggen. Preventie (het 'nietpluisgevoel' onder-

kennen) en vroegtijdige voorlichting, horen bij het takenpakket.

Een consultteam met onder meer een gedragsdeskundige, een geestelijk verzorger en een arts, helpt de consulenten om palliatief zorgvuldige ondersteuning organisatiebreed te implementeren.

Meer informatie?

Ga naar www.bitly.com/ERpalliatief. ●

's Heeren Loo

Reguliere lesstof met beeldmateriaal

Leren in de praktijk werkt. Maar voor het daadwerkelijke bewijs van iemands vaardigheden, is een diploma belangrijk. Helaas is het voor mensen met een verstandelijke beperking niet altijd mogelijk om een opleiding te volgen. Reden voor Lunchcafé Pauli's, onderdeel van gehandicaptenzorginstelling 's Heeren Loo, om reguliere lesstof om te zetten in lesstof met beeldmateriaal. En dat werkt voor de cliënten die in het lunchcafé werken.

De opleiding is speciaal bedoeld voor mensen met een beperking die geen reguliere mbo-opleiding niveau 1 kunnen volgen. Tijdens de opleiding krijgen ze reken- en taallessen, verzorgd door het ROC Rivor (regio Rivierland). Begeleiders en de kok van het lunchcafé verzorgen de praktijklessen. Deze lessen gaan bijvoorbeeld over hygiëne, de taken van een gastheer/gastvrouw, het bereiden van gerechten en ook over werknemersvaardigheden.

De opleiding duurt een jaar, waarna de cliënten een diploma of certificaat ontvangen. Degenen

die een certificaat ontvangen, kunnen nog een tweede jaar de lesstof volgen om zo nog een diploma te halen.

Apetrots

Met het diploma op zak kunnen cliënten met hulp van een jobcoach kijken naar een werkplek in de horeca. Dat kan zijn binnen een beschermde omgeving zoals een verzorgingshuis. Maar dat kan ook binnen een regulier horecabedrijf. Zo biedt 's Heeren Loo cliënten de kans om zich verder te ontwikkelen, zowel in praktische als sociale vaardigheden. En

daar zijn ze maar wat trots op. 'Nu volg ik een opleiding net zoals mijn zus', vertelde een van de cliënten.

Beschikbaar over anderhalf jaar

Het lesmateriaal is over anderhalf jaar beschikbaar voor alle horecagelegenheden binnen 's Heeren Loo. Andere horecagelegenheden kunnen er dan tegen een vergoeding ook gebruik van maken.

Meer weten?

Mail naar Lunchcafe.Pauli's@sheerenloo.nl.

Stichting WonenPlus

Meetellen en meedoen, methode Pieterke

Meetellen en meedoen, zo heet de methode van gehandicapten-zorginstelling Stichting WonenPlus die gericht is op het bereiken van een inclusieve samenleving. Een samenleving waar iedereen welkom is en een bijdrage kan leveren.

De methode is voortgekomen uit praktijkervaringen in Pieterke, een kleinschalige woonvorm van Stichting WonenPlus voor mensen met een beperking in Eijssden. Vandaar dat de methode ook wel 'methode Pieterke' wordt genoemd.

Welke praktijkervaringen?

In de woonvorm Pieterke organiseert een groep dorpsgenoten (Vrienden van 't Pieterke) regelmatig kleinschalige activiteiten. Zij zorgen voor verbinding met het dorp op basis van de behoefte en belangstelling van de bewoners van Pieterke. Zo is er elke donderdagmiddag een kooksessie en op zaterdag een schildermiddag bij een lokale kunstenaar in zijn atelier. De ene keer zijn de bewoners van Pieterke actief als deelnemer en de andere

keer als vrijwilliger bij een activiteit in hun eigen woon- en leefomgeving.

Stichting WonenPlus omarmde het idee van de groep buurgenoten van het begin af aan enthousiast en heeft dit burgerinitiatief vastgelegd in de methode 'Meetellen en meedoen'. De methode wordt nu ook ingezet bij andere woonlocaties.

Hoe werkt het?

Eén van de teamleden van de woonlocatie is ambassadeur van het programma. Als ambassadeur vervult hij de rol van kwartiermaker, spin in het web en contactpersoon voor de wijk of het dorp. Samen met mensen uit het dorp en de wijk vertaalt hij kansen om mee te tellen en mee te doen

naar concrete activiteiten voor mensen met een beperking.

De kracht van de methode is het 'samen doen'. De rol van de cliënt is dan ook erg belangrijk. Niet alleen de input laten komen vanuit de professionals en de buurt, maar vooral ook de cliënt een rol geven.

Meer weten en de methode zelf toepassen? Lees het handboek 'Van parels een ketting maken' van Stichting WonenPlus. Bestellen via info@wonenplus.nu of downloaden via www.wonenplus.nu. Voor meer informatie kunt u ook contact opnemen met Anita Lenssen, anita.lenssen@wonenplus.nu. ●

Philadelphia

Praten over gevoelens met het boekje Gevoel

Praten over je gevoel. Niet altijd even gemakkelijk. Om mensen met een verstandelijke en auditieve beperking te helpen communiceren over gevoelens ontwikkelde Philadelphia het communicatieboekje 'Gevoel'. Een boekje dat vier basisgevoelens laat zien: boos, bang, verdrietig en blij. Veel gevoelens zijn van deze vier afgeleid. Bijvoorbeeld verliefd is een soort blij. Jaloers een soort boos. Eenzaam een soort verdrietig.

Er zijn vier verschillende boekjes ontwikkeld. Een boekje man/vrouw met gebaren en een boekje man/vrouw zonder gebaren. Bij ieder plaatje (emotie) staat een meter waarmee cliënten kunnen aangeven of ze de emotie een beetje, gewoon of heel erg ervaren. Het boekje bevat verder losse insteekvellen waar cliënten eigen foto's in kunnen stoppen. Ook zitten er stickervellen in het boekje die ze kunnen gebruiken in bijvoorbeeld in hun agenda.

Het communicatieboekje 'Gevoel' is ontwikkeld door cliënten en professionals en staat boordevol

tips hoe cliënten kunnen omgaan met emoties. Iemand mag bijvoorbeeld best boos zijn, maar hij moet ermee leren omgaan zodat hij er zo min mogelijk last van heeft.

Cliënten reageren erg enthousiast, net als hun begeleiders en familie. Dankzij het boekje praten ze meer over toch veelal moeilijke onderwerpen. Daarom heeft Philadelphia het boekje ook opgenomen in de trainingen 'Leerbaar & Weerbaar', want het uiten van gevoelens is de basis van weerbaarheid.

Het boekje is tegen kostprijs te koop voor € 30,-, de stickervellen kosten € 2,50 via Philadelphia@trainingsmiddelen.nl.

De kwaliteitverbeteraars van 2012 op een rij

Kwaliteitverbeteraar	Kwaliteitverbetering	Kwaliteitverbeteraar	Kwaliteitverbetering
's Heeren Loo	Een opleiding in de horeca voor mensen met een lichte verstandelijke beperking die geen reguliere mbo-opleiding niveau 1 kunnen volgen.	ORO	Twee Downpoli's: een voor kinderen en een voor volwassenen met het syndroom van Down. Iedere maand wordt een halve dag spreekuur gehouden, waarbij de cliënt op één dagdeel langs verschillende behandelaars gaat.
's Heeren Loo	Een traject 'Klantvolgend werken', waarbij de regie van de cliënt zoveel mogelijk sturend is bij de dienstverlening. Medewerkers gaan daardoor meer vraaggestuurd werken.	Pameijer	Een samenwerkingsverband met een gemeentelijke werkplaats voor participatief drama, genaamd Studio Sterk. Studio Sterk maakt theaterscènes over onderwerpen waar mensen met een verstandelijke beperking moeite mee hebben. Met het publiek worden oorzaken besproken en gezocht naar een verbetering.
's Heeren Loo	Wonen en dagbesteding voor mensen met een ernstige verstandelijke beperking op één plek, waarbij gewerkt wordt met de methode 'Gentle Teaching'. Samen doen staat centraal: samen de was doen, samen de kippen voeren etc.	Philadelphia	Het communicatieboek 'Gevoel' voor mensen met een verstandelijke of auditieve beperking helpt hen te communiceren over hun gevoelens.
's Heeren Loo	Eén-op-één begeleiding tijdens dagbesteding en op de woning voor een cliënt met een extreem zware zorgvraag. Zo heeft de cliënt altijd dezelfde begeleiders wat voor een stabielere leefwereld zorgt.	Reinaerde	Een bezoektteam, bestaande uit twee cliënten en een verwant, nemen interviews met cliënten af. Doel: in kaart brengen hoe cliënten de kwaliteit van bestaan ervaren en wat verbeterpunten zijn. De organisatie kan vervolgens een verbetertraject opzetten.
's Heeren Loo	Mijn Boek... Een communicatiemiddel voor mensen met een ernstige meervoudige beperking, toegespitst op de individuele cliënt. Het geeft ondersteuners handvatten om begeleiding af te stemmen op de wensen van de cliënt.	Reinaerde	Voor cliënten met een lichamelijke beperking en Niet Aangeboren Hersenletsel is het methodisch kader POWER (Professioneel Ondersteund Werken aan Eigen Route) ontwikkeld.
's Heeren Loo	Een ondersteuningsaanbod voor doofblinde cliënten met een verstandelijke beperking. Het aanbod richt zich op vier gebieden: veiligheid en duidelijkheid, communicatie, activiteiten en oriëntatie en mobiliteit.	Revant	Een observatieprogramma voor jonge kinderen met complexe ontwikkelingsproblematiek bij wie niet duidelijk is welk zorgaanbod het beste past.
Abrona	Een project om vrijheidsbeperkende maatregelen terug te dringen. Dit wordt bereikt door gedragsverandering bij medewerkers te creëren en kennis en bewustwording bij cliënten.	Revant	Het verbeteren van hulp aan gezinnen met kinderen met meervoudig complexe ontwikkelingsstoornissen en/of chronische ziekten door een regionaal dekkende voorzieningenstructuur om integratie en participatie van kinderen met een beperking te optimaliseren.
Abrona	De methodiek 'KEN MIJ'. Een instrument dat cliënten ondersteunt bij het communiceren over hun wensen en keuzes. Het is bedoeld voor cliënten die zich moeilijk kunnen uiten.	Severinus	Een verweezorgarrangement, waarbij een medewerker naar de cliënt gaat voor een ontspanningsactiviteit. Bijvoorbeeld clown spelen of massage. De medewerker heeft daar een speciale trainde-trainer voor gevolgd.
Baalderborg Groep	De website B.Box voor mensen met een verstandelijke en/of visuele beperking die geen gebruik kunnen maken van het reguliere internet.	Stichting Innoveren met Zorg	De SnooZzzMob. Een mobiel snoezelapparaat voor mensen met een ernstige of meervoudige beperking. Met dit mobiele apparaat is snoezelen op iedere locatie mogelijk.
Boogh	De Booghkring, een ontmoetingsplek voor hoger opgeleiden die als gevolg van een ontstane beperking niet meer in staat zijn terug te keren in hun voormalige werksituatie.	Stichting Prisma	Een spelothek, waarin al het spelmateriaal van activiteitencentra en woonvoorzieningen is verzameld. Vanuit daar wordt het uitgeleend aan de verschillende locaties.
Cavent	De BuzzBuddy: een gps-gestuurd systeem waardoor cliënten zelfstandig kunnen reizen. Begeleiders en ouders kunnen op elk moment inloggen om te zien waar hun cliënt of kind zich bevindt.	Stichting Prisma	Regels en bureaucratie terugdringen naar een niveau dat ze weer direct ten doel staan voor de cliënt. Dit gebeurt in het kader van het landelijk traject Regelarme Zorginstellingen.
Dichterbij	Een werkwijze waarbij een cliënt per toerbeurt deelneemt aan een teamoverleg van de dienstverleners. Doel: om de afgesproken ondersteuning te bespreken waarbij de cliënt zelf aangeeft waar hij tevreden mee is en wat beter kan.	Stichting Scholengemeenschap Speciaal Onderwijs Fryslân	Onderwijsproject 'Belibje it Mar' voor leerlingen met een IQ tot 35. Het project focust zich op vier beleavingsgerichte thema's: Friese taal, Friese natuur, Friese sporten en Friese maaltijden.
Dichterbij	De notities 'Woonprofiel' en 'Matchingsprocedure' voor organisaties met cliënten met een verstandelijke beperking die met verhuizen te maken krijgen. Bij een verhuizing naar een andere locatie staat het perspectief van de cliënt centraal.	SWZ	E-learning voor medewerkers om zich te kunnen verdiepen in het thema niet-aangeboren hersenletsel. Hierdoor kunnen zij cliënten beter helpen.
Esdégé-Reigersdaal	Een nieuwe functie: zorgconsulent palliatieve zorg. Teams, begeleiders, verwanten en cliënten krijgen ondersteuning van de consulent als de laatste fase van het leven van een cliënt eindigt.	Talant	Een Beeldhorloge voor mensen die zich niet of minder goed in de tijd kunnen oriënteren. Het horloge is een digitale geheugensteun die op een bepaald tijdstip een afbeelding laat zien. Bijvoorbeeld een boterham als het lunchtijd is.
Gemiva-SVG	Een samenwerking met een gemeentelijk duurzaamheidscentrum. Cliënten werken in het centrum en dat biedt hen mogelijkheden zichzelf te ontwikkelen. Bijvoorbeeld op het gebied van omgang met bezoekers en het verzorgen van dieren.	Talant	Web-OP, een digitaal ondersteuningsplan. Alle medewerkers die betrokken zijn bij de zorg, ondersteuning en/of behandeling van een cliënt werken in hetzelfde dossier en hebben altijd actuele informatie beschikbaar.
Hartekamp Groep	Het spel 'Over je rechten praten'. Doel: cliënten helpen om over persoonlijke onderwerpen in gesprek te gaan. Door het spel wordt duidelijk welke rechten ze hebben, en hoe zij meer kracht kunnen zetten om hun vragen beantwoord te krijgen.	Triade	Het project 'Thuis in de Buurt' dat cliënten stimuleert hun talenten in te zetten voor de buurt. Doel: het sociale netwerk en de ontwikkelingskanten van cliënten vergroten.
Heliomare	Een sportpakket met training en therapie voor cliënten met niet-aangeboren hersenletsel bij wie de revalidatie is afgerond. Doel is om hen te ondersteunen bij het veranderende leven.	Vanboeijen/De Noorderbrug	Een verbetertraject 'Regie op Locatie' (Vanboeijen) en 'Regie van uit Eigen Kracht' (De Noorderbrug). Beide trajecten gaan uit van (meer) zeggenschap voor cliënten en hun netwerk, medewerkers en vrijwilligers.
ORO	Een plan voor een nieuwe tuin, afgestemd op de wensen van de bewoners: mensen met een zeer ernstige verstandelijke beperking. Doel: meer sfeer, veiligheid en geborgenheid.	Wonenplus	De methode 'Meetellen en meedoen'. Deze methode bestaat uit activiteiten die gericht zijn op het bereiken van een inclusieve samenleving. Een samenleving waar iedereen welkom is en een bijdrage kan leveren.

Colofon

Tekst en eindredactie:

Veurinc Tekstbureau &
Communicatie, Hattem en
Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland

Vormgeving:

Mariël Lam grafisch ontwerp BNO,
's-Hertogenbosch

Druk:

Comeco Printing Empel,
's-Hertogenbosch

Deze uitgave mag zonder toestemming van VGN voor niet-commercieel gebruik worden gedownload en verveelvoudigd. Voorts alle rechten voorbehouden. Deze uitgave is met grote zorgvuldigheid en met gebruikmaking van de meest actuele gegevens tot stand gekomen. Het is evenwel niet geheel uitgesloten dat de informatie in deze uitgave onjuistheden en/of onvolkomenheden bevat. VGN aanvaardt geen aansprakelijkheid voor directe of indirecte schade ontstaan door eventuele onjuistheden en/of onvolkomenheden. Aan de inhoud van deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

Publicatienummer: 712.229
© VGN december 2012

VGN
Oudlaan 4
3515 GA Utrecht